

HILARI MANTEL

OGLEDALO I SVETLOST

— II DEO —

S engleskog prevela
Marija Pavićević



**Čarobna
knjiga**

*Meri Robertson,
u čast dugogodišnjeg prijateljstva*

DEO ČETVRTI

I

Uzor

Zima 1537 – proleće 1538.

„Milorde?“, obrati mu se mladić. „Došao je neki grobar.“

On podigne pogled s papira. „Reci mu da dođe ponovo za deset godina.“

Momak je usplahiren. „Doneo je neku vreću, ser. Poslaću ga kod vas.“

Njegovi susedi u Ostin frajarsu misle da je on nadležan za sve, od pisanja zakona, preko izgradnje podruma, do čišćenja odvoda. „Otidi u gradsku službu za premer zemljišta“, posavetuje on molioca; međutim, molilac kaže: „Da, gospodine, ali možete li, molim vas, samo da skoknete do tamo i pogledate? Jer mi je neko pomerio granični kamen, kunem se, temelj mi puca, zaklonio mi je sunce.“

Današnji problem će verovatno biti što se leševi gomilaju pošto je zemlja pretvrda za kopanje. Gledajte da ne umrete krajem godine. Potrudite se da pregurate vreme kad se pravi marcipan i kad se kuva pivo. Možda ćete ipak doživeti proleće.

Posetilac skine kapu. Unezvereno se osvrne oko sebe; osmotri slabo osvetljen prostor, u kome nema ničeg sem lorda Kromvela, pre nego što berberin dođe kod njega, i kraljice od Sabe, koja visi na zidu iza njega. Na tavanici su oslikane zvezde na svojim putanjama; na njegovom radnom stolu je osušena narandža, potpuno nalik suncu na zalasku u zimski dan.

Grobar nije zatvorio vrata za sobom, pa je do njih dopro žagor iz prizemlja. „Ispade kao da si doveo čitavu ulicu sa sobom. Šta ti je to u vreći?“

Čovek je priljubi uz sebe. Hoće da ispriča svoju priču i to sve po redu. „Milorde, jutros sam se probudio oko četiri sata. Imao sam gadnu mučninu...“

Lord Kromvel se promeškolji u svojim krznima tiho uzdahnuvši, kao neka debela mačka. Zamisli grobarevo jutro. U njegovoj mašti grobar lenjo odgurne prekrivač i ustane sa slamarice. Zamisli smrad izbačene mokraće i osećaj ledene vode na licu kad se umije; potom izmrmrlja molitve *Salve Regina*¹ i *Neka Bog blagoslovi kralja*, ogrne košulju, kožuh i zakrpljen kaput, drmne malo piva, a onda izađe napolje sa ašovom u ruci da probije zemlju po mrazu.

U crkvenom dvorištu okupilo se desetak suseda. „Dođi ovamo s tim ašovom“, doviknuli su mu. Neko mu je mahnuo slabo rasplamsanom bakljom. Parohijski sveštenik je vukao i natezao neki zavežljaj dopola u zemlji.

Grobar je pohitao do tamo. Jednim zamahom je izvadio poluzakopani zavežljaj. To je bilo nešto što je omotano više puta blatnjavom i pocepanom tkaninom. „Pomislili smo da je beba, milorde“, veli on. „Novorođenče koje je plitko zakopano.“

„Nije valjda da ti je to u vreći dete?“

Grumenčići zemlje se okruno na pod kad pridošlica spusti vreću na sto. Otvori je i, poput neke babice-veštice, iz nje izvadi bebu, nagu i hladnu. Prirodne je veličine i napravljena je od voska.

Lord Kromvel ustane. „Daj da vidim.“ Dlanom pređe preko prevoja lobanje. Lice je ravno i bezizrazno, kao da mu je neko sastrugao crte. Na šakama nema prste, kao ni na stopalima, koja podsećaju na majušna kopita. Ispod obline trbuha vosak je grubo izdubljen i oblikovan u muški polni organ i mošnice. Gvozdeni ekseri su zabodeni tamo gde treba da su srce i pluća. Zakucani su duboko, ostavivši izdrobljen rub oko svake tačke uboda.

¹ Bogorodice, spasi (lat.). (Prim. prev.)

„Okrenite ga, ser“, kaže mu čovek uplašeno.

Na ravnoj površini leđa njen tvorac je urezao tjudorovsku ružu.

„To je prestolonaslednik“, kaže grobar. U njegovom glasu ima strahopoštovanja. „Napravili su ga da izgleda kao on s namerom da ga unište i ubiju.“

„Znaš li onda ko su ti vračevi?“

„Ja ne, ser. Ja sam pošten čovek.“

Ode do vrata. „Kristofe! Je l' ustao gospodin Rajotesli? Pozdravi ga od mene i zamoli ga da ode sa ovim momkom da vidi gde je ovo pronađeno i da ispita ko je to tamo ostavio!“

Navuče vreću preko bebine glave. „Ne pričaj nikome o ovome“, zapovedi grobaru.

Utom uđe Kristof. „Polu Londona već zna. Čućete *canaille* na ulici, nariču kao da je njima umrla majka.“

„Dajte im hleba i piva i rasterajte ih, neka svako ide za svojim poslom.“

„Mogu li da vidim čudovište?“ Kristof zaviri u vreću. Napravi grimasu.

On, lord Kromvel, priđe prozoru i otvori kapak. Napolju vlada neko neodređeno sivilo, koje se ne može nazvati svetlošću. „Kristofe, poruči gospodinu Rajotesliju da se dobro utopli.“

Za manje od dve godine u Engleskoj su preminule dve kraljice, ali okolnosti nisu dozvolile da se poštuju uobičajeni obredi. Na dvoru nisu proglašavani dani žalosti otkad je kralju umrla majka, što je bilo pre oko trideset pet godina. Srećom, njegova baka, Margaret Bofort, ostavila nam je opširne zapise o tome šta treba da se radi na venčanjima, krštenjima, sahranama, sve do tančina za svaku priliku. Vojvoda od Norfoka je zadužen da nadgleda obavljanje pogreba uz pomoć heralda reda podvezice. Kralj je u belom, dvorani u crnom.

Na Dušni dan, dok je kraljica Džejn još uvek na odru, iz Kule stigne vest o smrti lorda Tomasa Hauarda. Čuvari kažu da je izgubio svaku

nadu, zbog čega je postao žrtva malodušnosti. Ledi Meg Daglas, njegova ljubavnica, dobila je odobrenje od kralja da boravi na dvoru tokom perioda žalosti. Da narod ne pomisli, ako je prve nedelje novembra vidi naduvenu i uplakanu, da je to zbog toga što je ostala privržena počivšem lordu Tomasu; to se onda može protumačiti kao tugovanje za našom plemenitom gospodaricom. Sve gospe su pozvane da prisustvuju bdenju, vitke u crnom, pognutih glava. Kleče na svilenim jastučićima; njihovi zatvoreni očni kapci trepere, a oko njih lebde oblaci dima od tamjana. Drže se za ruke osim kad se s dva prsta lupnu po grudima ili kada osene krstom čelo i usne. Na koji način se mole za preminulu kraljicu niko ne treba da pita. Pored tela pokojnice uvek ima nekoga. Ledi Meri se danju moli s njima. Noću to prepuštaju sveštenicima.

Do trenutka kad je Džejnino telo preneto u Vindzor da bude sahranjeno, izvan kapija zamka začuje se priča da je kralj rasporio kraljicu još dok je bila živa. Pošto nikako nije mogla da se rodi, on je naredio: „Spasite mi sina!“ O njoj se pevaju balade od Kornvola do Darama, o tome kako novorođenče i otac idu napred, dok majka leži u ilovači.

U prvim danima žalosti kralj se osami, kao što bi i trebalo, viđajući se samo sa ispovednicima i nadbiskupom, koji dolazi da se moli s njim.

Veće obavlja svoje dužnosti samostalno. Žele da postave jedno pitanje i žele da to učine što pre; vidi se da su napeti, ali dostojanstveno čute, kao da se svi grupno uzdržavaju da ne prdnu. Na kraju se jedan lord oglasi ne izdržavši više: „Milorde Kromvele, kad bi naš uzvišeni suveren mogao da, s obzirom na neizvesnost zbog zakona o nasleđivanju...“

„Da li da odem da ga pitam? Šta kažete?“, odvrati on.

Ustane tromo. „Čuvaj moje papire“, obrati se Edvardu Simoru. Povede Rajoteslija da mu čuva leđa i zaputi se pravo u privatnu odaju. Pored njega žustro korača vojvoda od Norfoka; kraj njega je vojvodin sin Sari, toliko izdužen u crnom da se čini kao da ima više nogu, poput pauka.

„Eto“, kaže Norfok, „tebi je zapalo da ga provedeš kroz to, Kromvele. Da ga kroz to izvedeš na drugu stranu i da ga nagovoriš da se ponovo oženi. Ne želim da izrazim nepoštovanje prema našem lordu princu, ali svi znamo koliko se s malom decom ne zna hoće li preživeti.“ Namršti se. „Nego, imaš li spisak?“

„Naravno da ga ima“, odvrati Zovite Me. „Ali iz poštovanja neće da ga pokaže, milorde.“

Sari prati oca u stopu. I njemu je, kao i Meg Daglas, dopušteno da se vrati na dvor dok traje žalost. „Ne obraćaj se lordu čuvaru kraljevog pečata“, zapovedi mu Norfok. „Nemoj ni da ga gledaš, momče, inače ćeš osetiti moj gnev na svojoj koži.“

Sari od muke upre pogled u pozlaćene ruže na tavanici. Uzdahne, prebaci se s noge na nogu, igra se bodežom u koricama. Jedino da izvadi onu stvar iz gaća i da počne da mlatara njome, pa da čovek primeti da je tu, inače je manji od makovog zrna.

„Čini nam se“, kaže gospodin Rajotesli, „da kralj nije spreman da razmišlja o novoj ženi. Kao što kaže vaše gospodstvo, zapalo je milordu Kromvelu da načne tu temu, pa neka odabere pogodan trenutak.“

„Neka to bude što pre“, prasne mladi Sari. „Ili će moj otac to sam isterati.“

„Jesam li ti ja nešto rekao? Tišina!“, prostreli Norfok sina pogledom. „Kralj je u žalosti. Naravno da žali. Za onako divnom gospom, ko i ne bi? Ali car i Francuz se malo-pomalo približavaju sporazumu, što je za nas vrlo nepovoljno. Zbog čega bi se brže posvađali nego zbog kraljevog novog braka? Neka Henri potraži nevestu u Francuskoj. Ne samo da ćemo dobiti dobru sumu novca uz devojku već i vojnu pomoć bude li Karlo išta pokušao protiv nas.“ Protrlja vrh nosa. „Naravno, svima nam je žao zbog kraljice. Ali to možemo okrenuti u svoju korist. Sve je nadohvat ruke, Kromvele.“

„Mada ne nadohvat vaše ruke“, dobaci Sari.

„Mali, umukni više!“, zagrmi Norfok.

„Milord čuvar ličnog pečata bi više voleo...“, zausti Rajotesli.

Norfok ga prekine. „Znamo mi šta bi on više voleo. Brak sa ćerkom nekog propovednika. Ali to se neće desiti. A znate li zašto? Zato što

je to ispod časti našeg suverena. Henri nosi kraljevsku krunu. On ni prema kome nema nikakvu obavezu. Ali najbolje što ovi Nemci imaju da ponude jeste samo kći princa, a car je njihov vrhovni vladar – koliko god se oni pretvarali.“

„Kralj ima slobodu da izabere gospu iz bilo kog staleža“, odvrati gospodin Rajotesli. „Može da odabere neku svoju podanicu. To je opštepoznato.“

On se obrati Norfoku: „Neću da potežem ništa o tome dok iza mene ne bude stajalo veće, kao i Parlament.“

„Ah, uzdam se u tebe“, odvrati Norfok. „Mislim da ti nećeš raditi ništa na svoju ruku, milorde čuvaru ličnog pečata.“

„Inače će ti glava odleteti s ramena“, dobaci Sari.

„Milorde...“, pokuša da ode, „... moram da uđem kod kralja.“

„Idem i ja s tobom“, veli vojvoda.

„Pa da te odjednom najavim?“, odvrati on. „Kao iznenađenje?“

„Reci da sam tu ispred vrata. Reci da bih mogao da ga utešim i očinski posavetujem.“

„Milorde oče“, veli Sari, „ne dozvoli da te ovi ljudi spreče...“

Razdražen, spusti dlan na Sarijeve grudi, pa ovaj stane kao ukopan. „I, gle, nije mi potreban bodež“, kaže mu.

Posle toga otac i sin odu. On slegne ramenima. „I ja sam ljudsko biće.“

„Naravno.“ Zovite Me Rizli to izgovori u znak zdušnog odobravanja. „Šta pričaju u Kleveu?“

„Ne hvale mnogo ni gospin lik ni karakter. Premda me to ne obeshrabruje. Niko nije imao mnogo prilika da je vidi, ti ljudi drže svoje žene uza se. Zvuči ljupko. Godine su kako treba. A kako čujem, i klevski većnici se slažu.“

Dovoljno da je drže van tržišta, da je ne nude nikom drugom. Zove se Ana. Dvadeset dva leta. Nikad se nije udavala.

Kralj čeka: lice mu je podbulo, kao i oči. Okrene glavu i čini se da je u taj pokret uložio mnogo napora. „Stigao si, Krame.“

„Norfolk bi voleo da ga primite. Preti da će porazgovarati s vama kao otac.“

„Je li?“ Henri se na jedvite jade osmehne. „Nadajmo se da ću ispasti bolji sin od mladog Sarija. Potruđiću se da bude ponosan na mene.“

„Kaže da je vaša dužnost da se ponovo oženite.“

Henri se zagleda uprazno. „Ne bi mi uopšte smetalo da do kraja života živim neporočno.“

„I Parlament će podneti molbu Vašem veličanstvu.“

„Onda ću morati da ostavim svoje želje po strani.“ Kralj uzdahne. „Šta znamo o udovici, vojvotkinji od Longvila? Osećam da bih mogao da se zainteresujem za nju, ako sam uopšte u stanju da razmišljam o ženama. Ugledna porodica Giz bila bi polaskana takvom ponudom.“

Mariju od Giza su mu već opisali kao jedru, živahnu riđokosu s dva sinčića, čiji je muž pokopan pre šest meseci. „Kažu da je veoma visoka.“

„I ja sam veoma visok.“

Mogli bismo da pošaljemo Hansa da je naslika, pomisli on, i da joj istovremeno uzme mere. „Postoji jedna prepreka, Veličanstvo. Kralj Škota je želi za sebe.“

Henrijev pogled i glas su poput glečera. „Ja to ne nazivam preprekom.“

„Njena porodica bi se natezala oko miraza.“

„Šta? Hoće da se cenkaju sa mnom?“ Kralj se ozlovolji. „Ima i drugih Francuskinja. A i još nisam rekao da bih se uopšte i ženio. Više nikad neću pronaći biser kakav je bila Džejn.“ Protrlja oči. „Prićaćemo opet o tome za nedelju dana, milorde. Tada ću pokušati da ti dam bolji odgovor.“

Neispavana od bdenja pored leša, ukočenih kolena, svladana dosadom i ljutinom, Džejn Rokford se ispreči ispred njega. „Potrebne su mi smernice.“

On zastane i blago joj se nasmeši. „Hoćeš li ih usvojiti?“

„Mi žene ne znamo kako da se ponašamo bez gospodarice. Da ostanemo ili da odemo?“

Kraljičina imovina je razdeljena, a ledi Meri je naloženo da se vrati u Hansdon ili neko drugo mesto. Ako već nema kraljice na dvoru, nema potrebe da tu borave ni druge žene. „Ali ako nas sve otpustite“, veli ledi Rokford, „šta ćemo raditi u slučaju da dođe nova nevesta?“

„Obratite se starijim dvorkinjama“, odvrati on. „Ledi Sari. Ledi Rutland.“

„Kada ću ja biti starija dvorkinja, pa da mene neko sluša?“ Ubada kao osica. „Dosad sam služila tri kraljice, a ubeđena sam da ću služiti i četvrtoj.“

„Ujka Norfok hoće Francuskinju“, veli on.

Ona prasne u smeh. „Sigurno su ga Francuzi podmitili. Mislila sam da će ponuditi neku od Hauardovih. Stara vojvotkinja udovica, preko reke u Lambetu, ima punu kuću devojaka.“

„Možda nijedna nije zrela da rađa decu?“

„Usuđujem se da kažem da bi kralj pokušao da se oženi Bes Simor da se nije udala za vašeg sina. Uvek mora da bude s bar još jednom ženom iz iste porodice. Zar nema Džejn još sestara? Znam da se u Svetom pismu na pojedinim mestima to zabranjuje. Ali kralj je sada na čelu crkve. A znamo i šta on misli o svetim spisima. 'Čitajte dalje, gospodo, uvek ima još jedan stih!'“

„Vi i vaš lajavi jezik. Neću moći celog života da vas spasavam.“

„Da me spasavate? A računate da to radite?“ Džejn Rokford rastrese donji deo crne haljine i protrlja leđa da ublaži bol. Ponekad u njenim očima vidi potpunu usredsređenost, kao da pokušava da dokuči gde je pogrešila. Ostaviš li trag od mrvica hleba, gavrani će ih pojesti. Baciš li koštice od trešanja, iz njih će izniknuti drveće. „Jesu li srećni vaši novopečeni mladenci?“, upita ona. „Bes izgleda kao da čuva neku tajnu. Počeo je da joj raste podvoljak. Ako se ne varam, uskoro ćete postati deda.“

U tim godinama je kad počne da gubi stare prijatelje. U novembru je pokopan Hemfri Monmaut; hteo je da prisustvuje sahrani, ali Rejf

mu je rekao: „Budite obazrivi, ser, Monmaut je nekad bio Tindejlov pokrovitelj: ne ljutite kralja, ne rizikujte zarad mrtvog čoveka.“

Ostali ožalošćeni su mu preneli kako je sve prošlo: bio je to jednostavan pogreb pred zoru. Monmaut nije hteo sveće i papistička obeležja, ali je u oporuci ostavio novac za čitanje molitava. Nije hteo crkvena zvona na svojoj sahrani, ali obezbedio je novac za zvonare: takav je on bio, čovek koji se brine o onima koji imaju malo ili nemaju nimalo.

On, lord čuvar kraljevog ličnog pečata, spakovao je srebrni pehar koji mu je Monmaut zaveštao i odjahao u Mortlejk da provede malo vremena s Gregorijem i njegovom ženom. Najavio je da narednih petnaest dana neće nikoga primati i da će obavljati samo poslove za kralja. Kromvel je do sada odbijao poslove koliko i pas ovčetine. Međutim, ipak je bio potišten: ne samo zbog kraljičine smrti već i zbog toga što nije uspeo da se dočepa Rejnolda.

„Obećao si mi da ćemo srediti Pola“, kaže Henri. „Kad se vrati u Italiju“, rekao si mi, „moj čovek će ga ubiti dok bude izlazio iz svog stana ili će mu napraviti zasedu na putu.“

„Veličanstvo, ne znam kako da presretnem čoveka koji nikad nije na mestu gde treba da bude. Moji ljudi ga sačekaju na nekom odabranom mestu, ali on onda padne s konja i zbrinu ga negde, gde vida uboje tri dana. Saznamo da će biti u nekom drugom gradu, a onda čujemo da se izgubio, da je išao ukrug i da se vratio na početnu tačku. Toliko je glup da ga ni smrt neće.“

„Onda ćeš morati i ti da naučiš da budeš glup, zar ne, Krame?“, odvrati Henri.

Mora da se pojavi na božićnoj proslavi u Griniču, osećao se bolje ili ne. Svi su još u crnini i sve je svedeno, samo se akrobata Johan trudi da izmami osmehe. Nema muzike ni plesa, već samo pozorišnih komada, osmišljenih da privuku kraljevu pažnju – maskenbala u bajkovitim zamkovima u kojima žive princeze. Kralj prati pogledom Margaret

Skipvid, vedru i mladu dvorsku damu. „Neće valjda?“, upita lord kancelar. „Neće valjda ledi Meri imati mačehu mlađu od sebe?“

Lord kancelar zacvrkuće: „En Baset je melem za oči – ćerka ledi Lajl.“

„Odrasla je u Francuskoj“, veli on. „Kao i Ana Bolen.“

Odlu se namršti. „Ali već je stasala za udaju. Video sam ga kako je gleda. A i govori tečno engleski.“

„Ne ume da piše“, kaže on. „Jedva da ume nešto da napiše na francuskom.“

„Molim?“ Odlu razrogači oči. „Čitaš njena pisma? Male En Baset?“

Naravno da ih čita. Mora da sazna sve što ulazi u Kale i sve što izlazi iz njega. Izdržaće prepiske pune naklapanja o tome koju dugmad i rese gospođica Baset želi i koje prstenje protiv grčeva i vrpce ledi Lajl šalje, za slučaj da naleti na neku nešifovanu informaciju.

On kaže: „Kralj neće biti srećan pored curice od šesnaest godina, ma šta on mislio. Njemu treba žena prikladnih godina, koja će brzo ostati trudna i koja zna kako u međuvremenu da ga zabavi.“

Pažnju mu ponovo zaokupi predstava. Tu su i neki momci sa Itona i svirači Čarlsa Brendona, kao i ljudi lorda Egzetera. Ponekad progovore Ponos i Ludost kao da su ljudi: Skromnost i Dobar Savet im odgovore, i to u stihu.

Običan narod, koji se okuplja u dvorištima gostionica i žitnicama, ima sopstvene predstave. Nema sela u kome se ne igra *Kralj Artur na drvenom konjiću* ili *Robin Hud*. *Robin Hud po šumi hodi, sanja snove o slobodi*. Nosi odeću koja je iste boje kao drveće, pa se poput vilenjaka iskrada po čestarima i šumovitim dolinama. Uzme izvesnu Marijanu za ženu; obećaju se jedno drugom ispod olistale grane. On postavlja zasede fratrima koji skrenu sa utabanih staza, poznajući ih po mirisu jeftinog vina i slobodnih žena, koji okuži sladak šumski vazduh nagoveštavajući njihov dolazak; njihove vreće su pune novca otetog od sirotinje za tobožnji oproštaj grehova.

Robin Hud peva pesme o svojim podvizima dok ih izvodi. Stotinu puta umakne omći i maču. Na kraju ga izda i smrtno rani lažna nadstojnica samostana. Njegova krv se sliva na zemlju, crveno na

zelenom, a onda se pojavi drugi Robin, obuče njegov ogrtač i na leđa okači tobolac sa strelama.

Onaj ko glumi Robina mora da ima široka pleća. Mora da govori kao obrazovan čovek, a ne da žvaće reči kao Artur Kobler. Ako vešto igra predstavu u sopstvenom selu, tražiće ga i u susednom, a onda i u gradu, gde će postati slavan.

Ima drugih odmetnika od zakona čija su dela opevana u pesmama: među njima su Klim od Klafa, Adam Bel, Vil Skarlet, Rejnold Grinlif i Mali Džon. Stare priče se mogu napisati iznova. Pametno je pobrinuti se da takvi likovi u predstavi budu naklonjeni kralju. Pored ljudi u zelenom, uposlimo i one koji će glumiti drevne vitezove, kao što su ser Vivis od Hemptona i Gaj od Vorika: oni prelaze šume i livade na pametnim konjima, koji ponekad govore.

Svi ti ljudi imaju razlog što su napustili svoje domove. Neke od njih je isterala iz kuće zla maćeha ili neka veštica; neki su nepravедno optuženi za zločin. Ako su oklevetani, stremiće tome da skinu ljagu sa svojih imena; ako su ih izdali, neće se smiriti dok se ne osvete. Dok tako skitaju i lutaju, bore se protiv divova. Dožive da ih prodaju gusarima. Da ih zaključaju, a da oni uspeju da se oslobode polomivši bravu. Kriju se u pećinama s pustinjacima. Predvode vojske protiv Rima. Ponekad im se pomuti razum, što i ne čudi. Pronađu draganu i ponovo je izgube – ili se ona pak u trenutku kad treba da opšte, pretvori u životinju ili pepeo.

Ipak, u pričama pravda bude zadovoljena. Nečastivi obori našeg junaka, ali on uspe da stane na noge. Izgnaniku budu vraćena sva prava. Najmlađi brat, koga svi smatraju glupim, postane najbogatiji. Sluga koji se do tada hranio kašom pogosti se slatkom srnetinom, a mali svinjar izađe iz svoje udžerice i sagradi kristalni dvorac.

On pozove Džona Bejla, karmelićanina², rečitog i ogorčenog, koji je skinuo mantiju i oženio se. „Možete li da napišete komad o zlikovcu-nadbiskupu Beketu, koji je prkosio svom kralju?“, upita ga Kromvel.

² Monaški red nastao u XII veku. Nazivaju se još i beli fratri, a ime su dobili po brdu Karmelu, gde su se okupljali kao pustinjaci-hodočasnici. (Prim. prev.)

„O tome kako je bedno skončao, tako što su ga trojica stamenih i odanih vitezova udarila u glavu, kao tele?“

„Komad na engleskom?“

„Latinski nam ovde ne odgovara.“

Bejl mu traži malo vremena da razmisli. Na dvoru glumci kraljice Džejn igraju svoju poslednju predstavu, a potom njihova trupa biva raspuštena.

Na Sretenje se na dvoru okonča period žalosti za preminulom kraljicom i počne da se priča o kraljevoj novoj nevesti: Kristini, vojvotkinji od Milana, carevoj nećaki. „Ljupka mala udovica“, tako je Šapui opiše: udala se u dvanaestoj godini za Frančeska Sforcu, ostala udovica u šesnaestoj i smatra se da je još uvek devica.

Kristinin otac je nekada bio kralj Danske, ali svrgnut je s prestola. Sada je na čelu Danske luteran, koji je video prevedenu Bibliju i već uspostavio veze s nemačkim prinčevima. Car namerava da mu dođe glave i da možda postavi Kristinu na njegovo mesto. Iako bi Engleska žalila kad bi izgubila saveznika u borbi protiv pape, pomoću Kristine ne samo da bi dobila Dansku već i Švedsku i Norvešku, ta nepregledna prostranstva snega i leda s lukama i velikim sjajnim sprudovima, njihove vode, u kojima hiljadu kitova može da se gosti bakalarom s još hiljadu svojih prijatelja kitova, a da sutradan opet bude mnogo više ribe nego prethodnog dana. Dobili bismo i njihove šume bogate građom za brodove, za koje čujemo da se protežu u podnožjima golih planina.

Sem toga, kažu da je blage naravi i da bi mu odgovarala.

„Naglasicu koliko je ljupka“, veli Ficvilijam. „Ostalo je puko nagađanje.“ Uštine se za hrbat nosa. „Mogao bi da ispipaš teren, Krame.“

Kad igra šah, kralj ponekad okleva držeći figuru u ruci, dok u glavi razmatra bezbroj neverovatnih poteza, koje u stvarnom životu nikad ne bi odigrao. Protivniku s crnim figurama, koje stoje naspram njegovih belih, ne preostaje ništa drugo nego da čeka; Henri mnogo manje voli da

rizikuje nego što to pokazuje. Posle dugog premišljanja najsmeliji potez na koji se usudi jeste da pogura lovca ili pešaka koji mora ograničeno da se kreće.

Kraljevi pregovarači su sada spremni: advokati koji se bave kanonskim pravom i lingvisti, teolozi i računovođe. Oni će se, špartajući po čitavoj Evropi, od Lisabona do Diseldorfa, u desetak gradova Francuske i Nizozemske, sastati sa svojim kolegama, stručnim i ozbiljnim ljudima, čiju crnu odeću ukrašava samo jedan težak zlatni lanac: ljudima koji imaju sopstvenu pratnju pisara s debelim svescima, s kartama i poveljama, s porodičnim stablima i dokumentima o pravu prvenstva. Kada tokom pregovora negde zapne, pregovaračko telo može biti pojačano izaslanicima od kuće, koji će doneti vesti o kraljevom dobrom zdravlju i o tome da se nada uspešnom ishodu, o kojoj god kandidatkinji se radilo.

On, ministar, mora da pokriva sve frontove: da juri od jedne table do druge i da pomera šest kraljica istovremeno. Igra može biti završena u roku od samo nekoliko sati. Možeš sve da ugovoriš i da se onda pojavi kancelar neke druge zemlje i matira te. Ili taman kad utvrdiš finansijsko stanje, devojka umre. Ponekad mu izaslanik koji se vrati s puta kaže: „Idite vi lično, lorde Kromvele, vi ćete ubrzati stvar.“ Ali on to odlučno odbije. Da se on pojavi u nekom gradu u stranoj zemlji, to bi verovatno izazvalo čuđenje i zaprepašćenje i stvorilo preterana očekivanja i predstavu da su pregovori zaključeni na štetu druge strane.

U februaru kralj pošalje Filipa Hobija u Francusku. Hobij je član kraljeve svite, plemić iz privatne odaje, pronicljiv propovednik lepih crta, koga je on lično, lord čuvar pečata, podrobno izvestio o svemu. Kralj misli da ima šanse kod madam De Longvil uprkos tvrdnjama kralja Škotske da su njih dvoje zaručeni. Doduše, ne može škoditi da se odmeri i njena sestra Luiz. Ona ima još jednu sestru, Rene, koja će, kako pričaju, otići u samostan; možda bi je mogućnost da postane kraljica Engleske odgovorila od brojanica i iskušeničkog života?

A dok Hobij putuje ka drugoj obali, on sam bi mogao da poseti ćerku vojvode od Lorene. „Ne bojte se“, umiruje on pisare, „ne morate

da popamtite sve dame pojedinačno: ne dok kralj ne odabere jednu i ne promeni joj sudbinu.“ Sve su one rođake, uglavnom papistkinje, i skoro sve se zovu ili Meri ili En.

Vojvotkinja Kristina je na dvoru u Briselu sa svojom tetkom, koja je regentkinja u tim oblastima i obavlja poslove umesto svog brata, cara. Početkom marta on naloži Hansu da ode tamo s Hobijem i naslika je. Dvanaestog marta Hansu je odobrena poseta od tri sata.

„Mislim da bismo večeras mogli da slušamo malo muzike“, kaže Henri videvši crtež.

Kristina je visoka devojka lepog držanja i bistrih očiju. „Na slici ćete videti“, veli Hans, „da je toliko mlada da je osuta rosom.“ Ima ozbiljan i staložen izraz lica, ali na njemu se primećuje i nagoveštaj osmejka. Prosto možete zamisliti kako spušta rukavice koje drži savijene u rukama i kako naslanja svoj topli dlan na vaš. Naš izaslanik kaže da, pored latinskog, govori još tri jezika. Na svakom govori tiho i smireno i pomalo šuška dok priča.

Gospoda iz privatne odaje javljaju mu da kralj žudi za njom. On kaže kako bi trebalo da je pominjemo u molitvama kao da je već naša kraljica.

Međutim, kaže i ovo: „Madam de Longvil ima riđu kosu. Zbog toga bih je posmatrao kao da mi je neki rod. A i njena materica je već isprobana i razrađena.“ Ponovo pogleda crtež Kristine. „Sad ne znam koju gospu da volim.“

„Ta Kristina liči na moju nećaku Meri Šelton“, dobaci Norfok.

„Mislim da je bio s dovoljno vaših rođaka“, odvrati Čarls Brendon.

Međutim, Šeltonova je još uvek slobodna. Henriju se oduvek dopadala. Mogao bi njome da se oženi ovog časa. Tomas Bolen će se uskoro vratiti na dvor, možda da bi isterao svoje: te porodice su veoma bliske i isto toliko pohlepne. Bolen je, uprkos svemu, i dalje erl od Viltšira. Osedeo je, iskopneo, na njemu ima manje mesa nego što bi lekari voleli da vide. Nosi orden reda podvezice i zlatni lanac, ali na neupadljivoj, običnoj plemićkoj odeći, a ni on ni njegova malobrojna svita niti se razmeću, niti se šepure, niti zameću kavgu sa slugama

Simorovih. Razgovara s milordom čuvarem pečata tiho i u poverenju, kao da su stari prijatelji. „Viđali smo takva vremena, lorde Kromvele“, veli on, „ako se uzme u obzir ono što je zadesilo Englesku otkad je moja pokojna kći došla – videli smo da se toliko stvari desi za nedelju dana koliko u običnim vremenima hroničari ne opišu ni za čitavu deceniju.“

Umesto da gubi vreme, on, lord Kromvel, odluči da malo pogura stvari: „Veličanstvo, razmišljate li o leđi Šelton?“

Henri se osmehne. „Možda je došlo vreme da se uda. Premda ne nužno za mene.“

On se nakloni i izađe. Kralj nije raspoložen ni da potvrdi ni da poretne. *Pokojni Hari Noris je imao ćerku, zar ne?*, pomisli. Ona sada sigurno ima dovoljno godina da dođe na dvor. Bespotrebno je reći joj: *Kloni se dvora, ostani na selu, čuvaj svoju čednost*. Neveste trče ka udaji kao ovce na klanje, kao velikomučenici u cirkus kada čuju riku lava.

Plemić iz Kastijona, novi francuski ambasador, dođe da se predstavi. On je od onih dobrih ljudi koji se hvališu iskrenošću, uvek vam govoreći o svemu otvoreno.

On ga odmeri od glave do pete. „Mesje, mislim da se slažete s carem – hoće li ovo primirje potrajati samo tokom zime?“

Mesje Kastijon uzdahne. „Moramo pokušati da postignemo trajni mir kad se za to ukaže prilika. Moj gospodar je rad da pokaže svetu da je on hrišćanski kralj.“

„I moj je“, odvrati on. „Ali voleo bih da Fransoa pokaže malo više prijateljske naklonosti kad je u pitanju brak našeg kralja s Francuskinjom.“

„Niste protiv toga? Vi lično?“

„Ja samo želim da moj kralj bude srećan.“

„Vaš kralj mora jasno da iznese šta nudi“, odvrati Kastijon.

„O tome možete sa mnom da razgovarate. Ja sam zadužen za finansije.“

„Ali ja govorim o političkom sporazumu, o vojnom savezu...“

„O tome pričajte s Norfokom. On je zadužen za vojsku.“

„Norferk nam je daleko naklonjeniji od vas.“